

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤษณา บุระพะพงษ์. ผู้สูงอายุกับการจัดเวลาทางสังคมในครอบครัวในการสืบทอดคุณธรรมแก่เยาวชนในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2540.

กองนโยบายและแผนงานการศึกษาเอกชน. รายงานการประเมินผลการให้เงินอุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2537.

กองโรงเรียนนโยบายพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ). กระทรวงศึกษาธิการ , 2542.

เกษม รังสีโยกฤษฎ์. อิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อการจัดการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท 2 ทางรัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519.

ขจัตถ์ นุรุษพัฒน์. ไทยมุสลิม. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, 2529.

ขจัตถ์ นุรุษพัฒน์. ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, 2515.

คณิต ไช้มุกด์และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม(ปอเนาะ) ที่มีต่อชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาเฉพาะจังหวัดปัตตานี. งานวิจัยนี้ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประเภทสาขาวิชาการ ประจำปีงบประมาณ, 2525.

งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

- งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- งามพิศ สัตย์สงวน. มานุษยวิทยากายภาพ : วิชาและการทางกายภาพและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักสูตรมานุษยวิทยาวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 4), บริษัทรามการพิมพ์ จำกัด, 2543.
- งามพิศ สัตย์สงวน. ประสบการณ์ทางมานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม (บรรณาธิการ), สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- งามพิศ สัตย์สงวน. วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทยและนานาชาติ, บริษัทรามการพิมพ์ จำกัด, 2541.
- งามพิศ สัตย์สงวน. สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญวนในกรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- งามพิศ สัตย์สงวน. สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวโซ่ง, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542
- งามพิศ สัตย์สงวน. พฤติกรรมจราจรในกรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- งามพิศ สัตย์สงวน. ความเชื่อในศาสนาแห่งกรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- งามพิศ สัตย์สงวน. วัฒนธรรมในสังคมไทย : การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

จรัญ มะลูลีม, กิติมา อมรทัต และพรพิมล อารีโชติ. ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาว
ไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

จรัญ โลกะละลิน. ปอเนาะ. เทศกาล : เล่มที่ 56 ตอนที่ 3 มีนาคม, 2504.

จังหวัดปัตตานี. ข้อมูลสภาพทั่วไป, ฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล สำนักงานจังหวัดปัตตานี.
2542.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาศาสนา. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2525.

จำลอง สวณะคุณานนท์. บทบาทของโต๊ะครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519.

เจ๊ะคอเกาะห์ บือลาเฮง, นักเรียนโรงเรียนปอเนาะนอรุลอิสลาม. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2543.

เจิม ชุมเกต. สังคมวิทยาเปรียบเทียบ. ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2526.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. กลุ่มชาติพันธุ์ในเอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา 4.
กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, 2516.

ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ. สังคมไทย. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2523.

ชนิดา รัศมีพลเมือง. สังคมวิทยาการศึกษา. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2525.

ชำเถื่อง วุฒิจันทร์และคณะ. ศาสนาและวัฒนธรรมไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้.
กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี, 2527.

คารา ทีปะบาล, สังคมวิทยาการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2538.

ถาวร เกิดเกียรติพงศ์, สังคมวิทยาการศึกษา, ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.

ธวัชชัย งามสันติวงศ์, หลักการและวิธีใช้คอมพิวเตอร์ในงานสถิติเพื่อการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์เวิร์คโปรเซสเซอร์, 2540.

เชียร ธรรมาธิปด้อย, บทบาทผู้นำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกำนันในการบริหารราชการในจังหวัดยะลา, วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2505.

นักศึกษาคณะ 5 รุ่นที่ 20 โรงเรียนสงครามจิตวิทยา, การศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย, กรมยุทธการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุดกระทรวงกลาโหม, 2519.

นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษารุ่นที่ 4, รายงานผลการสัมมนาการบริหารการศึกษา แนวทางการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ : ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2535.

นิกม สุวรรณรุ่งเรือง, ชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้, วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

นียบรรณ วรรณศิริ, มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, 2533.

- ประกิจ ประจวบปัจฉิม. การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2516.
- ประพันธ์ อุทามุคต์. การวิเคราะห์ทัศนคติในการศึกษาของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามในภาพ
การศึกษา 2. 2529.
- ประพันธ์ อุทามุคต์. ประวัติจังหวัดชายแดนภาคใต้. เอกสารวิชาการกองประสานงานปกครอง
จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรมการปกครอง (อัดสำเนา) ม.ป.ป.
- ประสิทธิ์ เวชสวรรค์. การพัฒนาศึกษาเพื่อบูรณาการเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,
2509.
- ปิ่น มาลากุล. การพัฒนาศึกษาในส่วนภูมิภาค. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2506.
- พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ - ไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป, 2532.
- พัทธา สายหู. ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของประชากรในจังหวัดชายแดนภาคใต้
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2524.
- ไพสิษฐ์ ชีวะกุล. ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
โทบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ภักคินี เปรมโยธิน. กระบวนการบริหารราชการส่วนภูมิภาคกับการแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยใน
ภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง
คณะรัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- ภูทงศ์ กุณจาตบุตร. แนวความคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาในยุคเริ่มต้น. ภาควิชาสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528.

- มนูญ คารามิตร. การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนราษฎร์ตอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 2.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- มานะ เจ๊ะแต. ไต่กรูเข้าของโรงเรียนปอเนาะกักศึกษาสนา. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2543.
- มุตดา ยามูชะนอ. นักเรียนโรงเรียนปอเนาะอิสลาฮุดดีน. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2543.
- ยะซา อาแว. ไต่กรูเข้าของโรงเรียนปอเนาะซอลาฮุดดีนวิทยา. สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2543.
- รัชณี สาคเปรม. บทบาทของชาวไทยมุสลิมในภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทยสมัยรัตน
โกสินทร์ พ.ศ. 2325-2453. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521.
- รุ่ง แก้วแดง. ทัศนคติของไต่กรูต่อการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ตอนศาสนาอิสลาม.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, 2511.
- รัฐศาสตร์ 50 ปี. “มมุขยวิทยาศาสนา”. คณะรัฐศาสตร์ มุลินธินิสิตเกำรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2541.
- ลิจิต ชีรเวคิน. ชนกลุ่มน้อยและระบบการเมือง ปัญหาและแนวนโยบายในชนกลุ่มน้อยใน
ประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.
- วิทยา มุญสม. การบริหารงานโรงเรียนราษฎร์ตอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- แหว คีอราแม. ไต่กรูเข้าของโรงเรียนปอเนาะเจริญศาสน์วิทยา. สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2543.
- เวียง สาคกรสินธุ์. สี่จังหวัดภาคใต้กับความมั่นคงแห่งชาติ. เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล เสนอต่อ
 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2511.

ศิริบุญ สุวรรณศิริ. จุฬาลักษณ์ ดาวรพิทักษ์ และศุภงษ์ โกวิทยา. การวิจัยประเมินผลโครงการพัฒนาวิชาชีพในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม. สนับสนุนโดยมูลนิธิอาเซีย, 2532.

ศึกษานิเทศน์เขตการศึกษา 2. รายงานการวิจัยการศึกษาความต้องการและทัศนคติต่อการศึกษาประชาชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬารัฐสภาลาดพร้าว, 2514.

ศูนย์ภาคการศึกษา 2. รายงานการศึกษาระดับการศึกษา 2. ยะลา : โรงพิมพ์จุฬารัฐสภา, 2510.

ศูนย์พัฒนาการศึกษา 2. การวิจัยเรื่องการจัดการปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ยะลา, 2512.

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. แผนพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535 – 2539.

ตุกรี หะยีเจ๊ะเต๊ะ. โต๊ะครู. สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2543 .

สถิตย์ แสงศรี. ปัญหาและอุปสรรคในการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ : บทศึกษาเฉพาะชาวไทยมุสลิม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยาลัทยธรรมศาสตร์, 2513.

สมาน ใจปรางค์. ปอเนาะ. ยะลา : โรงพิมพ์จุฬารัฐสภา ภาคการศึกษา 2, 2505.

สมาน รังสีโยกฤษณ์. อิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัทยธรรมศาสตร์, 2519.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยาเนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

สุจิตรา แซ่เหต้า. การศึกษาคำต้องการของชุมชนไทยมุสลิมที่มีต่อกรบริการของโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนของมุสลิมที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนคลองยาวประชานุสรณ์ อ.เกาะจันทร์ จ. กระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย. เอกสารประกอบการศึกษา : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

สุรพงษ์ โตรณะเสถียร. คุณลักษณะทางสังคมของชาวไทยมุสลิมและการสนองตอบต่อรัฐบาล. กรุงเทพมหานคร : ชมรมสังคมศาสตร์ภาคใต้และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2531.

สุรพล ทองชาติ. การวิเคราะห์หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา 2523. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

สุรพล โพพิศ. การเปรียบเทียบค่านิยมทางสังคมของนักศึกษาไทยพุทธและนักศึกษาไทยมุสลิมที่ศึกษาอยู่ในวิทยาลัยครูยะลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518.

สุรินทร์ พิศสุวรรณ. สี่จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษาและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา, 2527.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. กลุ่มชาติพันธุ์ : ชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพมหานคร : กองทุนสง่ารัฐระฮัมพร, 2538.

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

อัสชัน ตาแลบิง. โต๊ะครูเจ้าของโรงเรียนปอเนาะบราจัน สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2543.

อาชีวะหะ ยันฮา. ผู้ปกครอง. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2543.

อารง สุทธาศาสน์. พื้นภูมิหลังของ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้. เอเชียปริทัศน์ 2 ตุลาคม – ธันวาคม, 2533.

อารง สุทธาศาสน์. ปฏิบัติการวิจัยสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์. 2527.

อารง สุทธาศาสน์. “กลุ่มชาติพันธุ์” ในเอกสารประกอบสอนวิชาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

อารง สุทธาศาสน์. ปัญหาการเมืองส่วนภูมิภาคและชนกลุ่มน้อย. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528.

อิสมาแอ กาเบ. ครูสอนศาสนา. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2543.

อุทัย หิรัญโต. มุสลิมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนสตอร์, 2511.

ภาษาอังกฤษ

Argyle, Michael. Religious Behaviour, Illinois : Free Press, 1959.

Benedict, Ruth, in Frauz Boas (ed), General Anthropology. Boston : D.C. Heath and Company, 1938.

Bradley, William L. The Evolution of Education and Society in Thailand Since King

Chulalongkorn. A supplement No.2, Spring, 1976, edited by Lauriston Sharp for the Asia Society Journal, New York.

Durkheim, Emile. The Elementary Form of the Religious Life, Trans. Joseph Ward Swain,

London : George Allen & Unwin Ltd., 5th impression, 1964.

Encyclopedias. Britannic Endopedia, 1964.

Marsh, Ian. Making Sence of Society, New York : Long man, 1996.

Metta, Spencer. Foundations of Modern Sociology second edition : New Jersey, Englewood Cliffs, 1978.

Parsons, Talcott. The Social System. New York : The Free Press, 1951.

Robert K.Merton. Social Theory and Social Structure. New Delhi : Amerind Publishing, 1972.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ (ปอเนาะ)

1. ประวัติความเป็นมา

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เป็นโรงเรียนเอกชนที่พัฒนามาจาก “ปอเนาะ” (Pondok) แต่เดิมมีชื่อเรียกกันตามภาษาท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ “ปอเนาะ” เชื่อกันว่า ปอเนาะที่เก่าแก่ที่สุดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2442 ในจังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นสถานที่ที่ “โต๊ะครู” ที่มีความรู้ทางด้านศาสนาอิสลามจัดตั้งขึ้นเพื่อสอนเยาวชนมุสลิมให้รู้หลักธรรมของศาสนาอิสลาม¹ สอนการปฏิบัติศาสนากิจ ซึ่งเป็นราชกิจหนึ่งที่จำเป็นของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม การจัดตั้งปอเนาะถือเป็นวิद्यาทานจึงดำเนินการอย่างอิสระไม่ต้องรออนุญาตจากทางการ² แม้ภายหลังจะมีพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 ประกาศใช้ปอเนาะก็ยังคงจัดตั้งกันอย่างอิสระอยู่เช่นเดิม³

ความเป็นมาของปอเนาะเชื่อกันว่า ปอเนาะเกิดขึ้นในประเทศอียิปต์ แล้วแพร่หลายเข้ามาในประเทศมาเลเซียต่อมาที่เข้าสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะเกิดปอเนาะขึ้นอย่างแพร่หลายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และรวมทั้งแพร่หลายไปในบางจังหวัดทางภาคใต้ด้วย จากการสำรวจของศูนย์พัฒนาการศึกษา 2 จังหวัดยะลา พ.ศ.2512 ก็ปรากฏว่าปอเนาะที่เก่าแก่ที่สุดในจังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2442 ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2575 มีปอเนาะเกิดขึ้นในภาคการศึกษา 2 นี้ 5 แห่ง นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมาถึงปี พ.ศ.2498 ประมาณว่ามีปอเนาะเกิดขึ้นเฉลี่ยปีละ เกือบ 3 แห่ง จากระยะเวลาที่ได้กล่าวมานี้ ก็มีปอเนาะบางแห่งยุบเลิกกิจการไปบ้างแล้วก็มี⁴

¹ กองนโยบายแผน สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน, รายงานการประเมินผลการให้เงินอุดหนุนโรงเรียนเอกชน : โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, 2537, หน้า 1.

² สำนักงานศึกษาธิการ เขต 2, เรื่องโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 2, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า 1.

³ สมาน ใจปราณี, ปอเนาะ, ฝ่ายแผนงานของสถานศึกษาเอกชนกระทรวงศึกษาธิการ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า 1.

⁴ นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษารุ่นที่ 4 รายงานผลการสัมมนาการบริหารการศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี, 2535), หน้า 1.

คำว่าปอเนาะนั้นมีความหมายเดิมมาจากคำว่า “ปอนเคาะ” ในภาษาอาหรับซึ่งมีความหมายตามรูปศัพท์ว่า “กระท่อม” แต่ความหมายทั่วไปหมายถึง สถาบันการศึกษาวิชาการศาสนาอิสลาม⁵ แต่โดยทั่วไปสำหรับความหมายและความเข้าใจทางการศึกษาแล้วนั้นจะหมายถึงสถาบันที่ทำการสอนและเรียนวิชาศาสนาอิสลาม หรือสถานที่อบรมสั่งสอนศาสนาอิสลามของชาวไทยมุสลิม เพื่อให้มีความรู้ทางศาสนา และมีความสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ ให้รู้จักบำเพ็ญกิจประจำวัน ตลอดจนความสัมพันธ์ทางครอบครัวและตามหลักศาสนาอิสลาม⁶

“ปอเนาะ” มีลักษณะคล้ายๆ กับโรงเรียนราษฎร์ คือ เป็นของเอกชนตั้งขึ้นมา แต่ผู้ตั้งปอเนาะขึ้นมาเป็นมุสลิมเท่านั้น ปอเนาะจึงไม่เหมือนกับโรงเรียนราษฎร์ซึ่งใครๆ ก็ตั้งได้ ผู้ที่จะตั้งปอเนาะได้จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นที่เชื่อถือ มีความประพฤติดี และที่สำคัญจะต้องสามารถสอนศาสนาอิสลามได้ด้วย

ลักษณะของปอเนาะ แต่เดิมนั้นแม้ว่าจะมีลักษณะเข้าข่ายเป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 ก็ตาม แต่ก็ไม่มีผู้ใดยื่นเรื่องราวขอจัดตั้งให้ถูกต้องตามกฎหมาย และทางการก็มิได้เข้าไปดำเนินการจับกุมหรือควบคุมส่งเสริมแต่ประการใด⁷ ตามที่ ดร.อรัง สุทธาศาสน์ ถึงกับกล่าวว่า “ถ้าพูดในเชิงสังคมวิทยา ปอเนาะ ก็คือองค์การทางสังคม ที่สืบทอดศาสนา วัฒนธรรมนั่นเอง”⁸

ปอเนาะ จัดตั้งขึ้นโดย “โต๊ะครู” ซึ่งเป็นทั้งเจ้าของและผู้สอนร่วมมือกับประชาชนในท้องถิ่น เมื่อท้องถิ่นใดยังไม่มีปอเนาะ จะมีบุคคลที่ได้รับการศึกษาศาสนาอิสลามมาคิดจัดตั้งขึ้น โดยขั้นแรกจะประกาศให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้ทราบเพื่อเป็นการโฆษณาตนเอง และขอรับความช่วยเหลือจากประชาชน เริ่มตั้งแต่การดากวางปรับพื้นดินตลอดถึงการปลูกสร้างสถานศึกษาขึ้น การจัดตั้งไม่จำเป็นต้องขออนุญาต โต๊ะครูกระทำไปโดยอิสระ บางปอเนาะก็ใช้ชื่อของโต๊ะครู ผู้

⁵ อุทัย หิรัญโต, มุสลิมในประเทศไทย (สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, กรุงเทพฯ, 2511), หน้า 12.

⁶ ประกิจ ประจนปัจจนึก, การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาสังคมศาสตร์ แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2516), หน้า 61-62.

⁷ เกษม รังสิโยกฤษณ์, อิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อการจัดการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาค 2 ทางรัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 12.

⁸ อ่างใน อุทัย หิรัญโต, เรื่องเดียวกัน, หน้า 78.

จัดตั้ง บางปอเนาะก็ใช้ชื่อของหมู่บ้าน หรือตำบลที่ปอเนาะตั้งอยู่⁹ และสถานที่ที่จะจัดตั้งปอเนาะ อาจจะเป็นที่ดินของโต๊ะครู หรือที่ดินที่ชาวบ้านบริจาค โต๊ะครูอาจจะเป็นผู้จัดตั้งปอเนาะหรืออาจ โดยการขอร้องจากชาวบ้านให้โต๊ะครูจัดตั้ง

การสอนของโต๊ะครูถือเป็นวิทยาทาน เพื่อการเผยแพร่วิทยาศาสตร์และอบรมขนบธรรมเนียม ประเพณีของสังคมให้แก่เยาวชนมุสลิม โต๊ะครูจึงไม่เรียกเก็บค่าเล่าเรียนหรือค่าธรรมเนียมใดๆ แต่ นักเรียนอาจตอบแทนด้วยการบริจาคชะกาตหรือด้วยแรงงานในการทำงานให้โต๊ะครูและเนื่องจาก โต๊ะครูเองต้องประกอบอาชีพเพื่อการยังชีพ¹⁰

ปอเนาะนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการสอนวิชาศาสนาอิสลามเท่านั้น ส่วนลักษณะของการ สอนโดยทั่วไปเป็นไปอย่างเสรีที่สุด การศึกษาในปอเนาะจึงไม่มีหลักสูตรที่แน่นอนด้วยระบบการ สอนแบบดั้งเดิม ไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน โต๊ะครูจะสอนตามสะดวกและเหมาะสม และการสอน วิชาใดนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจของโต๊ะครูแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งจะเขียนด้วยอักษรยาวี (มลายู) อักษร อาหรับบ้าง โต๊ะครูจะยึดหนังสือเป็นหลักสูตรไปในตัว คือ เมื่อสอนหนังสือเล่มใดจบไปแล้ว ก็จะ เริ่มสอนเล่มอื่นไปเมื่อเช่นนี้จึงไม่มีการแบ่งชั้นเรียนในปอเนาะ¹¹ เพราะในระยะแรกๆ การจัดการ เรียนการสอนในปอเนาะสอนวิชาการศาสนาอย่างเดียว ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นสื่อในการเรียน การสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดศาสนาเป็นหลัก ซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบของมุสลิม ที่จะ ถ่ายทอดและศึกษาหาความรู้ การจัดการศึกษาในปอเนาะจะไม่มีหลักสูตร ไม่มีตารางเรียนและ กำหนดเวลาสอนที่แน่นอน ไม่มีการจัดผลศึกษาที่เป็นระบบ อุปกรณ์ที่จะสอนมีเพียงหนังสือเพียง อย่างเดียว ปอเนาะดำเนินการสอนได้อย่างอิสระ ขาดการควบคุมดูแลจากรัฐ เป็นสถาบันการศึกษา ไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีมาตรฐาน¹²

⁹ ประกิจ ประจนปัจจนึก, การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, หน้า 61-62.

¹⁰ ศิริบุญ สุวรรณศรี จุฬาลักษณ์ ถาวรพิทักษ์ และสุพจน์ โกวิทยา, การวิจัยประเมินผลโครงการ พัฒนาการวิชาชีพ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สนับสนุนโดย มูลนิธิอาเซีย, 2532, หน้า 9.

¹¹ เกษม รังสิโยกฤษณ์, อิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อการจัดการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้, หน้า 13.

¹² นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษารุ่นที่ 4 ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, รายงานผลการสัมมนาการบริหารการศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากร ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้, หน้า 7.

ส่วนลักษณะของผู้ที่มาศึกษาเล่าเรียนในปอเนาะ เรียกว่า “โต๊ะปาเก” ซึ่งคุณสมบัติของนักเรียนนั้นไม่จำกัดเพศและอายุแต่ส่วนมากเป็นผู้ชาย ผู้หญิงจะมีน้อย ที่เป็นเช่นนี้เพราะในระหว่างที่เป็นนักเรียนต้องอยู่กับโต๊ะครูเป็นเวลานาน หลายปีจนจะจบการศึกษาเล่าเรียน โดยปกติแล้วใช้เวลาอย่างน้อย 4 ปี สอนวิชาศาสนาเป็นภาษาอาหรับและภาษามลายูเป็นพื้นฐานจะมีภาษาไทยเล็กน้อย วิชาอื่นๆ ที่เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพไม่มีสอน ฉะนั้นเมื่อสำเร็จการศึกษาจากปอเนาะแล้ว จึงมีความรู้ทางด้านศาสนาเพียงอย่างเดียวนับเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจ¹³

แต่อย่างไรก็ดีระยะหลังๆ นี้ทางราชการได้เห็นความสำคัญของปอเนาะขึ้นมาบ้าง และเริ่มมีความคิดที่จะไปช่วยเหลือและสนับสนุนปอเนาะให้ได้ดำเนินไปโดยมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมเป็นไปในทำนองเดียวกัน สอนวิชาเดียวกัน เพื่อที่จะให้นักศึกษาออกจากปอเนาะจะได้ความรู้ เป็นมาตรฐานเดียวกัน ได้มีการจัดผลในการสอน ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการที่ได้วางระเบียบเรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคเรียน 2 พ.ศ.2504 เพื่อปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาในทางศาสนาอิสลามในปอเนาะให้มีความเจริญมั่นคง และดำเนินไปโดยความเรียบร้อยยิ่งขึ้น¹⁴

รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาของโรงเรียนปอเนาะเหล่านี้ของจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างดี ดังนั้น เมื่อทางกระทรวงศึกษาธิการเริ่มการวางโครงการพัฒนาการศึกษาทั่วประเทศ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 12 ภาค ภาคศึกษา 2 มี 4 จังหวัด ประกอบด้วยจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล และในการพัฒนาการศึกษาดังกล่าวได้มีการพิจารณาถึงการศึกษาในรูปของการศึกษาของปอเนาะ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่ล้ำหลังและเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติบ้านเมือง จึงควรได้มีการพัฒนาปรับปรุงปอเนาะให้ดำเนินการในรูปแบบของโรงเรียน¹⁵ โดยที่เริ่มงานพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นภาคแรก¹⁶

¹³ อุทัย หิรัญโต, มุสลิมในประเทศไทย, หน้า 80-81.

¹⁴ เกษม รังสิโยภักดิ์, อิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อการจัดการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้, หน้า 13.

¹⁵ นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษารุ่นที่ 4 ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

¹⁶ จำลอง สวนะคุณานนท์, บทบาทของโต๊ะครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519), หน้า 4.

โดยมีการประชุมสัมมนาเพื่อการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา 2 จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12-17 พฤศจิกายน 2503 ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้ปอเนาะจดทะเบียนอันหมายถึง การยอมรับแนวทางการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะ
2. เพื่อปรับปรุงสถานที่และบริเวณจัดทำถนนเข้าสู่ปอเนาะจัดทำป้ายชื่อปอเนาะ
3. ปรับปรุงการเรียนการสอน หมายถึง จัดสอนให้เป็นชั้น จัดสอนภาษาไทย และจัดสินวิชาชีพ ความต้องการและความพร้อม
4. จัดให้มีการประเมินผลการสอนขึ้น ต่อประโยชน์ทางกระทรวงศึกษาธิการจะมอบหมายให้จังหวัด และเขตดำเนินการ¹⁷

และเมื่อได้มีการปรับปรุงปอเนาะดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว ต่อมากระทรวงศึกษาธิการที่ได้ประกาศใช้ “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ.2504 และได้ทำการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม¹⁸

แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็ยังมีปอเนาะรูปแบบเก่าที่ไม่ทำการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งมีอีกจำนวนหนึ่งที่ต้องการรักษานูรักษะบบการเรียนการสอนในรูปแบบเท่าที่ ยังคงเป็น “ปอเนาะ” ตามลักษณะแบบเก่าของโรงเรียนไว้แก่ชนรุ่นหลังต่อไป โดยเฉพาะในทางจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีมากที่สุด

ซึ่งสำหรับในช่วงการเปลี่ยนแปลงสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

1. พ.ศ.2504-2507 ปอเนาะจดทะเบียน
2. พ.ศ.2508-2517 ให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนวิชาศาสนาอิสลาม¹⁹

¹⁷ นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษารุ่นที่ 4 ภาควิชาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

¹⁸ มนุญ คารามิตร, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 2 (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2525), หน้า 1-2.

¹⁹ คณิต ไช้มนุกต์ และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง “บทบาทของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) ที่มีต่อชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดปัตตานี (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2525), หน้า 27.

จะเห็นว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2504 รัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มุ่งที่จะแปรเปลี่ยนสถาบันการศึกษาแบบประเพณีของชาวมาเลย์มุสลิมหนีบ่อเนาะ ให้เป็นศูนย์กลางแห่งการเปลี่ยนแปลงของสภาวะทันสมัย กระทรวงศึกษาธิการได้รับภารกิจจัดการจดทะเบียนบ่อเนาะทุกแห่งเพื่อขอรับความช่วยเหลือ ทางราชการ ซึ่งก่อนหน้านี้รัฐไม่มีอำนาจใดๆ เข้าไปเกี่ยวข้องเพราะถือเป็นสถาบันทางศาสนา ไม่ใช่สถาบันทางการศึกษา²⁰

สำหรับสาระสำคัญของระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมบ่อเนาะในภาคศึกษา พ.ศ.2504 มีสาระสำคัญดังนี้คือ

1. บ่อเนาะใดที่มีความสนใจที่จะปรับปรุงกิจการ ให้ยื่นเรื่องราวขอจดทะเบียนต่อทางราชการ
2. บ่อเนาะใดที่จัดกิจกรรมด้านการสอนได้ดี จะได้รับการอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ
3. ให้บ่อเนาะที่จดทะเบียนแล้ว จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทั้งวิชา ศาสนา, วิชาสามัญ และวิชาชีพ²¹

และในช่วง พ.ศ.2508-2514 ทางรัฐบาลได้อนุมัติให้กระทรวงศึกษาธิการทำการส่งเสริมบ่อเนาะที่จดทะเบียนแล้วให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ขึ้น ทำหน้าที่พิจารณาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้แก่กระทรวงศึกษาธิการ ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2513 เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาทางศาสนาให้ได้ผลดีสนองความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาและแผนพัฒนาเงินภาคใต้ ทางโครงการให้ความช่วยเหลือโรงเรียนด้วยการจัดให้มีครูช่วยสอนวิชาสามัญ และอุปกรณ์การสอน²²

²⁰ สุรินทร์ พิศสุวรรณ, สี่จังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน (สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2527), หน้า 24.

²¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษารุ่นที่ 4 ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

²² ศิริบุญ สุวรรณศิริ และคณะ, การวิจัยประเมินผลโครงการพัฒนาวิชาชีพในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, หน้า 10.

แม้ว่ารัฐบาลจะได้ดำเนินการปรับปรุงปอเนาะมาตั้งแต่ พ.ศ.2504 แปรสภาพมาเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันแล้วก็ตาม การจัดการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งก็ยังไม่ได้ผลที่พอใจเท่าที่ควรมากนัก จากการวิจัยของภาคศึกษา 2 ยะลา พบว่า ระหว่างปีการศึกษา 2508-2511 มีนักเรียนที่ไม่สามารถผ่านการสอบ และตกค้างเป็นจำนวนสูงมากถึงปีละ 22.35% แสดงให้เห็นว่ายังมีความสูญเปล่าทางการศึกษาในปอเนาะ หรือโรงเรียนราษฎร์สอนวิชาอิสลาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารปอเนาะขาดความรู้เรื่องการวัดผล ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน ขาดการแนะแนว นักศึกษาขาดเรียนมาก หรืออาจเป็นเพราะสาเหตุอย่างอื่น²³

สำหรับรายวิชาที่ทำการเรียน การสอนในปอเนาะระบบเก่ามีดังนี้
ซึ่งรายละเอียดวิชาที่มีเรียนกันในปอเนาะเป็นวิชาเกี่ยวกับศาสนาทั้งนั้น โดยทั่วไปที่มีวิชาเหล่านี้คือ

1. ตัตวิต คือการอ่านพระมหาคัมภีร์อัล-กรุอัน ให้ถูกสำเนียงและอักขระ
2. นาฮู และซอโรฟ คือไวยากรณ์ เพื่อการอ่านพระมหาคัมภีร์อัล-กรุอัน ที่เป็นภาษาอาหรับให้ถูกต้อง
3. คัพซีย์ การแปลพระมหาคัมภีร์อัล-กรุอัน
4. ฮาดิษ คำสั่งสอนของท่านนบี หรือที่เรียกว่า “พระวจนะ”
5. เตาฮิด หรือ อุซูลุดดิน คือ การเรียนให้รู้หลักธรรม
6. ฟิกฮ์ คือ วิชาเกี่ยวกับการชำระร่างกาย การปฏิบัติพิธีการต่างๆ ประจำวัน เรื่องราวที่เกี่ยวกับครอบครัว ตลอดจนการบริจาคตานบ่าเพ็ญอัจญ์
7. พาราเอ็ด คือการแบ่งมรดก

และนอกจากนี้ก็ยังมียาอื่น ๆ อีกมาก ซึ่งตามความรู้ความสามารถของโต๊ะครูในแต่ละปอเนาะที่จะสามารถสอนได้ เป็นต้น²⁴

²³ จำลอง สวนะคุณานนท์, บทบาทของโต๊ะครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, หน้า 5.

²⁴ เกษม รังสีโยกฤษฎ์, อิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อการจัดการปกครอง จังหวัดชายแดนภาคใต้,

และสำหรับการจัดการศึกษาในปอเนาะเกิดขึ้นด้วยแรงศรัทธาเป็นหลัก โดยที่มีโต๊ะครู เป็นตัวจักรสำคัญในการกำหนดทิศทาง การดำเนินการทางการศึกษาและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนโต๊ะครูนั้น เป็นผู้นำในสังคม มีบทบาททั้งในด้านศาสนาและสังคมการปกครอง นอกจากนี้จะเป็นที่เคารพนับถือของผู้เรียนซึ่งเป็นลูกศิษย์แล้ว ในขณะที่เดียวกันยังเป็นที่เคารพนับถือของบิดามารดาของลูกศิษย์ ตลอดจนคนทั่วไปในชุมชนด้วย จนได้รับการยกย่องให้มีฐานะทางสังคมสูงสุด

ปอเนาะหรือโรงเรียนสอนศาสนา เป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่สุดสถาบันหนึ่งของสังคม เพราะเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการให้แก่สมาชิก เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เพราะชาวมุสลิมถือว่าคนเราเกิดมาหากไม่มีความรู้ทางศาสนาก็ไม่มีสิ่งใดนำชีวิตไปสู่ความสำเร็จได้

และสำหรับวิชาที่นิยมสอนกันทุกๆ ไป ได้แก่

1. การอ่านพระมหาคัมภีร์ กุ-อาน
2. วิชาเตฮีด หรือวิชาว่าด้วยเอกภาพของพระเจ้า
3. วิชาฟิควะ วิชาว่าด้วยข้อควรและไม่ควรปฏิบัติหรือข้อห้ามทางศาสนา พร้อมกับ

ศึกษาวิชาปฏิบัติศาสนกิจ

4. วิชาอื่นๆ เช่น จรรยาธรรมทางอิสลาม วิชาด้วยครอบครัวและมรดก วิชาการแบ่งพระมหาคัมภีร์ กุ-อาน การแปลและเข้าใจในวงจา ทำนนบีฯฯ

จะเห็นได้ว่าศาสนาอิสลามสนับสนุนการศึกษาทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในด้านศาสนา ทางด้านโลก แต่ที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมการเรียนเฉพาะเรื่องศาสนานั้น ก็อาจมีสาเหตุมาจากภาวะสิ่งแวดล้อมทางด้านอื่นเป็นปัจจัยสำคัญ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างของท้องถิ่น หรือการนิยมผู้ที่มีความรู้ทางศาสนา หรือผู้ที่มีคุณธรรมสูงยิ่งกว่าทรัพย์สมบัติทั้งหลาย

2. สภาพทั่วไปของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ)

ดินแดนส่วนหนึ่งของประเทศไทยที่เรียกว่า “ภาคใต้” เป็นดินแดนที่ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ รวม 14 จังหวัด คือ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี ระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต ตรัง นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ยะลา ปัตตานี และสตูลและนราธิวาส

กระทรวงศึกษาธิการ ได้แบ่งพื้นที่ดังกล่าวออกเป็น 3 เขตการศึกษา คือ

1. เขตการศึกษา 2 ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ 4 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล
2. เขตการศึกษา 3 ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ 5 จังหวัด คือ สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และชุมพร
3. เขตการศึกษา 4 ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ 5 จังหวัด คือ ระนอง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และตรัง

จากการศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ ในเขตการศึกษา 2,3 และ 4 จะเห็นว่ามีความแตกต่างกันมากพอสมควร และน่าจะจัดกลุ่มความแตกต่างได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ

ก. กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยท้องที่จังหวัดต่างๆ ในเขตการศึกษา 2 คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และภูเก็ตเป็นดินแดนที่เรียกกันว่า “จังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ คล้ายคลึงกับประเทศมาเลเซีย เพราะสภาพภูมิศาสตร์ต่อเนื่องกัน สภาพดินฟ้าอากาศอบอุ่นสบายตลอดปี เป็นเขตรมชื้น จึงมีฝนตกชุก และตกอยู่ประมาณปีละ 8 เดือน ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 85 ของจำนวนประชากรทั้งหมดใน 4 จังหวัดนับถือศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกับประเทศมาเลเซียที่มีพื้นที่ติดต่อกัน จึงทำให้ชาวไทยเหล่านี้มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตตามข้อบัญญัติของศาสนาอิสลาม ประชากรในพื้นที่ดังกล่าวนี้จึงมีลักษณะแตกต่างจากคนไทยในจังหวัดอื่นๆ ที่เห็นชัดเจนเช่น (1) การใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวัน และ (2) การแต่งกาย เป็นต้น

ข. กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยจังหวัดในเขตการศึกษา 3 และ 4 รวม 10 จังหวัด คือ จังหวัด สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ชุมพร ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปใกล้เคียงกับจังหวัดต่างๆ ในกลุ่มที่หนึ่ง ส่วนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของประชาชนในแถบนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับสังคมส่วนใหญ่ของประเทศในภาคกลางและภาคอื่นๆ ของประเทศ

ความจำเป็นในการเรียนรู้ศาสนา ศาสนาอิสลามบังคับให้มุสลิมทุกคนต้องเรียนรู้ทางด้านศาสนา เพื่อให้สามารถปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง การเรียนวิชาศาสนาอิสลามจึงเป็นวิชาบังคับของมุสลิมทุกคน ด้วยเหตุนี้จึงมี “ปอเนาะ” ที่เป็นสถาบันการศึกษาวิชาศาสนาอิสลามโดยทั่วไป และมีมากที่สุด ในเขตการศึกษา 2

การปรับปรุงและส่งเสริมปอเนาะเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

กระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มดำเนินการปรับปรุงปอเนาะตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา วิธีการช่วยเหลือปอเนาะนั้น กระทรวงศึกษาธิการใช้วิธีการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนาอิสลามและวิชาสามัญ หรือวิชาชีพควบคู่กันไป การพัฒนาปอเนาะปรากฏว่าประสบผลดีขึ้นตามลำดับและได้รับความร่วมมือด้วยดีจากโต๊ะครู ซึ่งเป็นทั้งเจ้าของปอเนาะ และผู้สอนศาสนา เมื่อกระทรวงศึกษาธิการมีความมั่นใจว่าการปรับปรุงกิจการปอเนาะในรูปแบบที่มีการสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาศาสนาควบคู่กัน เป็นการดำเนินการที่ถูกต้อง จึงได้ดำเนินการขั้นต่อไปคือส่งเสริมให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนาอิสลาม ต่อมามติคณะรัฐมนตรี เมื่อเดือนมิถุนายน 2509 ห้ามจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ ส่วนที่ตั้งอยู่แล้วให้ขออนุญาตจดทะเบียน แล้วให้กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยดำเนินการแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้แล้วเสร็จภายใน 3-5 ปี การพัฒนากิจการปอเนาะในระยะแรก มุ่งพัฒนาเขตการศึกษา 2 เท่านั้น แต่ต่อมาได้ขยายไปยังเขตการศึกษา 3 และ 4 ด้วย

การดำเนินการปรับปรุงส่งเสริม และพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนอิสลาม แบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

1. ระยะปรับปรุงปอเนาะ คือระยะแรกปี พ.ศ. 2504-2508 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในการศึกษา 2 พ.ศ.2504 ปรากฏว่ามีปอเนาะจดทะเบียนเพื่อขอรับความช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก และผลของการศึกษาในปอเนาะที่จดทะเบียนซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการประสบผลดีขึ้นตามลำดับ

2. ระยะการแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ เริ่มตั้งแต่ 2508-2514 ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ทำการส่งเสริมปอเนาะให้จดทะเบียนและแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์เสร็จสิ้น เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2514

3. ระยะเวลาปรับปรุงให้เป็นโรงเรียนขั้นดี กระทรวงศึกษาธิการได้รับการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่พิจารณาให้ข้อเสนอแนะแก่กระทรวงศึกษาธิการในเรื่องที่เกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ปัจจุบันคณะกรรมการชุดนี้ยกเลิกไปแล้ว

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้โครงการอุดหนุนสำหรับโรงเรียนประเภทนี้โดยเฉพาะ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาสามัญ วิชาสามัญ และวิชาชีพให้ได้ผลดีเหมาะสม และสนองความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาภาคใต้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เป็นพลเมืองดีของชาติ และเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนระดับปรับปรุงและส่งเสริมโรงเรียนประเภทนี้ หลายเรื่องด้วยกัน คือ

1. ให้การอุดหนุนแก่โรงเรียนตามโครงการอุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ของกระทรวงศึกษาธิการ
2. จัดทำหลักสูตร แผนการสอนและแบบเรียนร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 และกรมวิชาการ
3. ร่วมกันศึกษานิเทศ สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 3 และ 4 ทำการนิเทศโรงเรียนต่างๆ เป็นประจำ
4. อบรมและจัดสัมมนาผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนวิชาสามัญ ตลอดจนประชุมสัมมนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นประจำทุกปี

เมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525 แล้ว โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ถูกจัดเป็นโรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15 (2) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525 เรียกกันโดยทั่วไปว่า “โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

4. ระยะเวลาจัดมาตรฐานการศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การกำหนดมาตรฐานโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาที่เปิดสอนวิชาศาสนาและวิชาสามัญ พ.ศ.2536 ” โรงเรียนใดสามารถจัดการศึกษา

ได้มาตรฐานตามข้อกำหนดของระเบียบดังกล่าว สามารถ ปรับสภาพจากโรงเรียนเอกชนมาตรา 15 (2) เป็นมาตรา 15 (1) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525 ทั้งนี้ให้เป็นไปตามความสมัครใจของโรงเรียน

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ที่ได้รับอนุญาตให้ปรับสภาพเป็นโรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15 (1) จะได้รับการอุดหนุนและสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับโรงเรียนเอกชนสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาทั่วไป และจะได้รับเงินอุดหนุนตามรายหัวนักเรียน ซึ่งเงินอุดหนุนที่โรงเรียนได้รับมากกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมาตรา 15 (2)

ปัจจุบัน มีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15 (1) รวมทั้งสิ้น 84 โรงเรียน และยังไม่สามารถอุปรับลดหรือชำระค่าธรรมเนียมเงินไขที่กำหนดดังกล่าว

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนสนับสนุนและส่งเสริมให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามทั้งมาตรา 15 (1) และ 15 (2) ได้รับการตรวจสอบคุณภาพและรับรองมาตรฐานการศึกษา²⁵

3. สภาพปัจจุบันของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ (ปอเนาะ)

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนและหลักสูตรการเรียนการสอนดังนี้

1. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15 (1) จัดตั้งอยู่ในเขตการศึกษา 2, 3 และ 4 จำนวน 85 โรงเรียน มีข้าราชการครูช่วยสอนในโรงเรียนกลุ่มนี้ จำนวน 460 คน
2. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15 (2) จัดตั้งอยู่ในเขตการศึกษา 2,3 และ 4 จำนวน 71 โรงเรียน มีทั้งข้าราชการครูจำนวน 279 คน (เฉพาะโรงเรียนในเขตการศึกษา 2.3 และ 4) กรุงเทพฯ 1 โรงเรียน และจังหวัดนนทบุรี 1 โรงเรียน หมายเหตุโรงเรียนทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าวนี้ ทำให้การสอนวิชาศาสนาอิสลามควบคู่วิชาสามัญ

²⁵ กระทรวงศึกษาธิการ กองโรงเรียนนโนบายพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, 2542, หน้า 1-4.

3. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมาตรา 15 (2) ซึ่งทำการสอนศาสนาอิสลามอย่างเดียว จัดตั้งอยู่ในเขตการศึกษา 2,3 และ 4 จำนวน 251 โรงเรียน กรุงเทพฯ จำนวน 90 โรงเรียน และจังหวัดอื่นๆ ในเขตการศึกษาอื่นๆ จำนวน 53 โรงเรียนกลุ่มนี้จะไม่ได้รับอุดหนุนแต่ประการใดทั้งสิ้น เว้นแต่การส่งเสริมทางด้านวิชาการ เช่น การฝึกอบรมการประชุมสัมมนา เป็นต้น

หลักสูตรการศึกษา

เพื่อให้หลักสูตรโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลและทั้งด้านศาสนา สามัญ และวิชาชีพ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำหลักสูตรให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้เลือกใช้อย่างหลากหลาย ดังนี้

1. หลักสูตรศาสนาอิสลาม

1.1 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิตติคาอียะฮฺ) พุทธศักราช 2540 ใช้เวลาปกติ 3 ปี หรือ 6 ภาคเรียน

1. หมวดศาสนา ประกอบด้วย กุ-ฮาน กิจกรรม ศาสนาเอกภาพ ศาสนาบัญญัติ หลักการอ่านกุ-ฮาน
2. หมวดภาษา ประกอบด้วย ภาษาอาหรับ และภาษามลายู
3. หมวดสังคมศึกษา ประกอบด้วย ศาสนาประวัติและจริยธรรม

1.2 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัชชีฎะฮฺ) พุทธศักราช 2540 ใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปี หรือ 6 ภาคเรียน

1. หมวดศาสนา ประกอบด้วย กุ-ฮาน บรรยาย กุ-ฮาน วงจรกรรม เอกภาพ ศาสนาบัญญัติ และปรัชญา
2. หมวดภาษา ประกอบด้วย หลักภาษาอาหรับ กับภาษามลายู หรือ กุ-ฮาน
3. หมวดสังคมศึกษา ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์อิสลาม และ

จริยธรรม

1.3 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวิยะฮ์) พุทธศักราช 2523 ใช้เวลาเรียน 3 ปี หรือ 6ภาคเรียน

1. หมวดศาสนา ประกอบด้วย กรุอาน วจนธรรม ศาสนา บัญญัติ และปรัชญา
2. หมวดภาษาประกอบด้วย ภาษาอาหรับ มลายู และภาษาอังกฤษ
3. หมวดสังคมศึกษา

2. หลักสูตรวิชาสามัญ

2.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2.2 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2.3 หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535

2.4 หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับมัธยมศึกษาปลาย พุทธศักราช 2535

2.5 หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2530

หลักสูตรวิชาสามัญดังกล่าวเป็นหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่หลักสูตรตามข้อ 2,3 และ 2,4 นั้น เป็นหลักสูตรรวมทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญเข้าด้วยกันแล้ว ดังนั้นถ้าโรงเรียนใดจะใช้หลักสูตรตามข้อ 2.3 และ 2.4 แล้ว ไม่ต้องใช้หลักสูตรศาสนาอิสลามตามข้อ 1 แต่หากโรงเรียนได้ใช้หลักสูตรใดใช้หลักสูตรวิชาสามัญตามข้อ 2.1, 2.2 หรือ 2.5 ซึ่งเป็นหลักสูตรของโรงเรียนทั่วไปแล้ว จะต้องใช้หลักสูตรศาสนาอิสลามควบคู่ไปด้วย ตามความพร้อมและศักยภาพของโรงเรียน

3. หลักสูตรวิชาชีพ

กระทรวงศึกษาธิการ เปิดโอกาสให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามโดยเฉพาะในเขตการศึกษา 2, 3 และ 4 จัดสอนวิชาชีพได้ตามความสมัครใจของโรงเรียนดังนี้

3.1 หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียน

3.2 หลักสูตรวิชาชีพพระยะต้น กรมอาชีวศึกษา

อย่างไรก็ดี โดยสภาพที่เป็นจริง ปัจจุบันไม่มีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเปิดสอนวิชาชีพ

บุคลากร

บุคลากรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ มี 3 ประเภทคือ

1. ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ และครูใหญ่ ส่วนใหญ่ขาดความรู้ทางด้านการบริหารการศึกษา

2. ครู ครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มี 2 ประเภท ได้แก่

2.1 ข้าราชการครู เป็นบุคลากรที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ จัดส่งไปช่วยสอนวิชาสามัญในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 2,3 และ 4

2.2 ครูที่โรงเรียนจ้าง มี 2 ประเภท คือ ครูสอนวิชาศาสนาและครูสอนวิชาสามัญ

2.3 เจ้าหน้าที่อื่นๆ เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ นักการภารโรงซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่โรงเรียนจ้าง

อาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์และอุปกรณ์การศึกษา

จากอดีตที่เคยมีสภาพเป็นปอเนาะซึ่งเป็นที่พักอาศัยของนักเรียนที่เรียงรายอยู่ในบริเวณที่ดินของโต๊ะครู โดยมีบ้านของโต๊ะครูเป็นสถานที่สอนและสภาพปอเนาะเป็นลักษณะชั่วคราวขัดต่อสุขลักษณะ เพราะสร้างเพื่อใช้เป็นสถานที่พักอาศัยชั่วคราวของผู้เรียน

ปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้พัฒนาด้านอาคารสถานที่โดยก่อสร้างอาคารเรียนแยกออกมาจากบ้านโต๊ะครูอย่างเอกเทศ เหมาะสมที่จะเป็นสถานศึกษา มีรั้วกันเป็นบริเวณโรงเรียน มีห้องประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตร เช่น ห้องสมุด ห้องวิทยาศาสตร์

ห้องปฏิบัติการวิชาคหกรรม โรงไม้ เรือนเพาะชำ สนามกีฬา เป็นต้น ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการพัฒนาและส่งเสริมโรงเรียน ภายใต้โครงการอุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอุดหนุนในด้านวิชาการสงเคราะห์และอุปกรณ์การศึกษา อีกส่วนหนึ่งเป็นผลจากการดำเนินการตามโครงการประเมินมาตรฐานโรงเรียนเพื่อเข้ารับพระราชทานรางวัล ซึ่งเป็นโครงการย่อยในโครงการปรับปรุงโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ในแต่ละปี

งบประมาณ

รายได้ของโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนนำมาดำเนินการโรงเรียนได้มา 3 ทาง จากรายได้หลักดังนี้

1. ได้จากการบริจาคศาสนพลี (ซากาต) จากประชาชนทั่วไป ซึ่งมุสลิมทุกคนที่อยู่ในขอบข่ายที่ศาสนากำหนดไว้จะต้องบริจาคเมื่อถึงกำหนดในทุกๆ ปี (ผู้ได้รับใบอนุญาต) จะได้รับบริจาคในฐานะผู้อุทิศเวลาและความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม แล้วได้ะครุนำเงินนั้นมาดำเนินการในโรงเรียนต่อไป
2. ได้จากการปกครองนักเรียน เป็นค่าธรรมเนียมการเรียนทั้งภาควิชาศาสนาสามัญ บางโรงเรียนเรียกเก็บได้เฉพาะภาคสามัญ
3. ได้จากเงินอุดหนุนของรัฐบาล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงจำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

เขต จังหวัด	ประเภทโรงเรียน					หมายเหตุ
	15 (1) สามัญ+ศาสนา		15 (2) สามัญ+ศาสนา		15 (2) ศาสนาอย่างเดียว	
	โรงเรียน: โรง	ข้าราชการ ครู:คน	โรงเรียน: โรง	ข้าราชการ ครู:คน	โรงเรียน:โรง	
เขตการศึกษา 2						
ยะลา	15	114	7	22	59	
ปัตตานี	20	111	22	80	120	
นราธิวาส	16	100	21	95	22	
สตูล	7	20	4	18	5	
เขตการศึกษา 3						
สงขลา	20	88	4	8	35	
พัทลุง	2	14	6	28	-	
นครศรีธรรมราช	3	7	1	3	4	
ชุมพร						
เขตการศึกษา 4						
ภูเก็ต	-	-	1	13	-	
พังงา	-	-	1	3	-	
กระบี่	2	6	2	7	5	
ระนอง	-	-	2	2	-	
ตรัง	-	-	-	-	1	
รวมในเขตการศึกษา 2,3และ4	85	460	71	279	251	
กรุงเทพมหานคร	-	-	1	-	90	จ.นนทบุรี
จังหวัดอื่น	-	-	*1	-	53	
รวมทั้งหมด	460	73	279	394		

ข้อมูล ณ วันที่ 12 มีนาคม 2542

ที่มา: กองโรงเรียนนโยบายพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีนาคม 2542

กล่าวโดยเฉพาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 15 (2)ซึ่งเปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่ วิชาสามัญ และได้รับเงินอุดหนุนนั้น จะต้องแบ่งเงินอุดหนุนดังกล่าว เป็นงบประมาณ และ งบประมาณกิจการโรงเรียน โดยให้แบ่งสัดส่วนดังนี้

1. ให้ได้แก่ครู (ผู้รับใบอนุญาต) 10% ของเงินอุดหนุนที่โรงเรียนได้รับในแต่ละปี
2. ให้ครูสอนศาสนา 40% ของเงินอุดหนุนฯ โดยโรงเรียนเป็นผู้รับเหมามาแบ่งให้ครู สอนศาสนาทุกคนที่ได้รับอนุญาตเป็นครูในโรงเรียนอย่างถูกต้องตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน
3. ส่วนที่เหลืออีก 50% ของเงินอุดหนุนฯ ให้โรงเรียนนำไปเพื่อพัฒนากิจการ โรงเรียน

ที่มา : กองโรงเรียนนโยบายนพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชนมีนาคม 2542

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

สำหรับแบบสอบถามในการศึกษาวิจัยนี้เน้นเป็นการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับประเด็นปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีการคงสภาพไว้ในปัจจุบัน อันจะสร้างประโยชน์ที่ติดต่อการศึกษาในการพัฒนากลุ่มโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าได้ต่อไป

ชุดที่ 1 ในส่วนที่ 1 : แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการทำให้โรงเรียนปอเนาะระบบเก่าคงสภาพไว้

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
1.	สิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้โรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีการคงสภาพไว้ เพราะต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนการศึกษาทางด้านศาสนา					
2.	โรงเรียนปอเนาะระบบเก่าที่มีการคงสภาพ เพราะต้องการที่จะสืบทอดศาสนาอิสลามไปสู่ชนรุ่นหลัง					
3.	การที่โรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีการคงสภาพถือเป็นสิ่งที่ติดต่อการสืบทอดวัฒนธรรมอิสลามไว้ให้ชนรุ่นหลัง					
4.	การคงสภาพระบบเก่าของโรงเรียนปอเนาะ กับความต้องการสืบทอดศาสนาอิสลามไว้มีส่วนเกี่ยวข้องกัน					
5.	การที่โรงเรียนปอเนาะระบบเก่ายังคงสภาพระบบเก่าไว้ เพราะต้องการจะเผยแผ่และสืบทอดศาสนาอิสลาม					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
6.	การสืบทอดศาสนาอิสลามถือเป็นหน้าที่ สำคัญที่สุดที่ชาวไทยมุสลิมทุกคนต้อง ปฏิบัติ					
7.	ปัจจัยทางด้านศาสนาอิสลามมีอิทธิพลมาก ต่อการคงสภาพระบบเก่าของโรงเรียน ปอเนาะ					
8.	ความต้องการที่จะสืบทอดศาสนาอิสลาม เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลทำให้โรงเรียน ปอเนาะมีการคงสภาพระบบเก่าไว้					

ส่วนที่ 2 : เกี่ยวกับระบบการศึกษาในเรื่องการเรียนการสอนของโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึก
ของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะทางด้านศาสนามีผลดี ต่อการสืบทอดวัฒนธรรมอิสลามไปสู่ชน รุ่นหลัง					
2.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบ เก่าเป็นหน้าที่สำหรับมุสลิมทุกคนที่จะต้อง เรียนรู้					
3.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะทางด้านศาสนามีผล ต่อการสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่ดีให้ชาว ไทยมุสลิม					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.	หน้าที่ที่สำคัญของการศึกษาที่เน้นทางด้านศาสนาคือการสืบทอดเอกลักษณ์ในศาสนาอิสลาม					
5.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะวิชาด้านศาสนาเป็นสิ่งที่ควรยึดถือปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลาม					
6.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะทางด้านศาสนาสามารถสนองความต้องการของชาวไทยมุสลิมได้ดี					
7.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีผลดีในการสืบทอดวัฒนธรรมอิสลามมากกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม					
8.	การศึกษาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ควรอนุรักษ์ไว้					
9.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าจะได้รับความรู้เกี่ยวกับศาสนาได้มากกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม					
10.	การศึกษาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีประโยชน์ต่อการสืบทอดอนุรักษ์วัฒนธรรมอิสลาม					
11.	การศึกษาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีผลดีต่อการรักษาเอกลักษณ์ในศาสนาอิสลาม					

ส่วนที่ 3 : เกี่ยวกับวิธีการเรียน การสอนในระบบเก่าที่ไม่ยอมปรับให้มีความสอดคล้องกับระบบใหม่

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
1.	การเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าส่งผลเสียต่อการพัฒนาการศึกษาโดยรวม					
2.	การเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าขาดประสิทธิภาพ					
3.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่ามีผลเสียต่อการจัดศึกษาหลักสูตรบูรณาการ					
4.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่าเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ภาษาไทย					
5.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่าทำให้เกิดการสูญเสียทางการศึกษา					
6.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่าทำให้สูญเสียเวลา กล่าวคือ ต้องใช้เวลาในการศึกษาในโรงเรียนปอเนาะนานเกินไป					
7.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่า เป็นวิธีที่ล้าสมัย อันจะส่งผลเสียมากกว่าผลดี					
8.	ถ้าโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าเปลี่ยนมาใช้วิธีการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับระบบใหม่ น่าจะทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
9.	วิธีการเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะ ระบบเก่าทำให้ผู้เรียนคือประสิทธิภาพทาง การศึกษา					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

สำหรับแบบสอบถามในการศึกษาวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาวิจัย เพื่อหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีการคงสภาพไว้ในปัจจุบันอันจะสร้างประโยชน์ที่ดีต่อการศึกษาในการพัฒนากลุ่มโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าได้ต่อไป

ชุดที่ 2 ส่วนที่ 1 : แบบสอบถามเกี่ยวกับผู้ปกครองที่เคร่งครัดในศาสนาต่อการส่งบุตรหลานเข้า

เรียนที่โรงเรียนปอเนาะระบบเก่า

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ท่านต้องการให้บุตรหลานของท่านได้เรียนรู้ศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอิสลาม					
2.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าถือเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะทำให้เกิดผลดีหลายอย่างต่อบุตรหลาน					
3.	ท่านต้องการให้บุตรหลานเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า เพราะมีการสอนที่เคร่งครัดมาก					
4.	ในปัจจุบันท่านมีความต้องการที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า					
5.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะช่วยให้ลูกหลานเป็นคนดีในสังคมมากขึ้น					
6.	การเรียนศาสนาเป็นสิ่งที่มั่นคงและจะทำให้ลูกหลานของท่านสบายใจในวันข้างหน้า					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7.	การส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าทำให้เกิดผลดีต่อการสืบทอดศาสนาอิสลาม					
8.	ในอนาคตท่านก็ยังมีความต้องการที่จะให้บุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า					
9.	การเรียนศาสนาในปอเนาะระบบเก่า จะทำให้บุตรหลานมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต					
10.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าสามารถตอบสนองความต้องการได้มากกว่าโรงเรียนปอเนาะระบบใหม่					
11.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าจะทำให้บุตรหลานสืบทอดศาสนาอิสลามไว้ได้					
12.	ความเคร่งครัดในศาสนาของท่านมีผลต่อการส่งบุตรหลานเข้าในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 2 : แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะความเคร่งครัดในศาสนาของกลุ่มผู้ปกครอง

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึก
ของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความเคร่งครัดในศาสนา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ท่านได้มีการปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาอิสลามทุกอย่างที่บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด					
2.	ท่านได้กล่าว "บิสมิลลาฮิเราะมา นิชรอฮิม" ทุกครั้ง ก่อนที่จะลงมือกระทำการใด ๆ เพื่อเป็นสิริมงคลในการทำงาน					
3.	ท่านปฏิบัติละหมาดใน 5 เวลา ละหมาดวันศุกร์ และวันสำคัญ ๆ ทางศาสนาอย่างเคร่งครัด และสม่ำเสมอ					
4.	ท่านมีการบริจาคชะกาตเป็นประจำทุกปีตามที่ศาสนบัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด					
5.	ท่านได้ปฏิบัติตามข้อห้ามเกี่ยวกับการละเว้นการผิดประเวณี และชู้สาวอย่างเคร่งครัด					
6.	ท่านหลีกเลี่ยงการให้และการรับ "ดอกเบี้ย" ตามที่ศาสนบัญญัติอย่างเคร่งครัด					
7.	ท่านมีการถือศีลอด ในเดือนรอมฎอน และในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาอย่างเคร่งครัด					
8.	ท่านคิดว่าการไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่นครเมกกะ มีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับท่านมาก					
9.	ท่านมีการปฏิบัติตามข้อห้ามเกี่ยวกับการละเว้น การดื่มของมึนเมาอย่างเคร่งครัด					

ชื่อ	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
10.	ในปัจจุบันท่านมีการปฏิบัติตามคำสั่ง และปฏิบัติตามข้อห้ามอย่างเคร่งครัด					

ส่วนที่ 3 : แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะความเคร่งครัดในศาสนาของกลุ่มผู้ปกครองในการปฏิบัติตามและละเว้นการปฏิบัติ

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ชื่อ	ข้อความ	ระดับความเคร่งครัดในการปฏิบัติ			
		เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย
1.	การปฏิบัติตามคำสั่งและปฏิบัติตามข้อห้ามในชีวิตประจำวัน				
2.	การกล่าว "บิสมิลลาฮิเราะฮมานิรรอฮีม" ทุกครั้งก่อนที่จะลงมือกระทำสิ่งต่างๆ				
3.	การละหมาด 5 เวลา ละหมาดวันศุกร์ และทุกวันสำคัญ ๆ ทางศาสนา				
4.	การหลีกเลี่ยงการดื่มและรับประทานอาหารต้องห้ามทุกประเภทในศาสนาบัญญัติ				
5.	การบริจาคซะกาตตามที่ศาสนาบัญญัติไว้เป็นประจำทุกปี				
6.	การหลีกเลี่ยงกิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับคอกเบียร์				
7.	การถือศีลอดในช่วงเดือนรอมฎอน และวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา				
8.	การหลีกเลี่ยงการผิดประเวณี และชู้สาว				
9.	การไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่นครเมกกะ				

ส่วนที่ 4 : แบบสอบถามเกี่ยวกับระบบการศึกษาในเรื่องการเรียนการสอนของโรงเรียนระบบเก่า
คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึก
ของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะทางด้านศาสนามีผลดีต่อการสืบทอดวัฒนธรรมอิสลามไปสู่ชนรุ่นหลัง					
2.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าเป็นหน้าที่สำหรับมุสลิมทุกคนที่จะต้องเรียนรู้					
3.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะทางด้านศาสนามีผลต่อการสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่ดีให้ชาวไทยมุสลิม					
4.	หน้าที่ที่สำคัญของการศึกษาที่เน้นทางด้านศาสนาคือการสืบทอดเอกลักษณ์ในศาสนาอิสลาม					
5.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะวิชาด้านศาสนาเป็นสิ่งที่ควรยึดถือปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลาม					
6.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะทางด้านศาสนาสามารถสนองความต้องการของชาวไทยมุสลิมได้ดี					
7.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีผลดีในการสืบทอดวัฒนธรรมอิสลามมากกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม					
8.	การศึกษาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ควรอนุรักษ์ไว้					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
9.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าจะได้รับความรู้เกี่ยวกับศาสนาได้มากกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม					
10.	การศึกษาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีประโยชน์ต่อการสืบทอดอนุรักษ์วัฒนธรรมอิสลาม					
11.	การศึกษาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีผลดีต่อการรักษาเอกลักษณ์ในศาสนาอิสลาม					

ส่วนที่ 5 : แบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนในระบบเก่าที่ไม่ยอมปรับให้มีความสอดคล้องกับระบบใหม่

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1.	การเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าส่งผลเสียต่อการพัฒนาการศึกษาโดยรวม					
2.	การเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าขาดประสิทธิภาพ					
3.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่ามีผลเสียต่อการจัดศึกษาหลักสูตรบูรณาการ					
4.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่าเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ภาษาไทย					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
5.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่าทำให้เกิดการสูญเสียทางการศึกษา					
6.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่าทำให้สูญเสียเวลา กล่าวคือ ต้องใช้เวลาในการศึกษาในโรงเรียนปอเนาะนานเกินไป					
7.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่า เป็นวิธีที่ล้าสมัย อันจะส่งผลเสียมากกว่าผลดี					
8.	ถ้าโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าเปลี่ยนมาใช้วิธีการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับระบบใหม่ น่าจะทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม					
9.	วิธีการเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าทำให้ผู้เรียนค่อยประสิทธิภาพทางการศึกษา					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

สำหรับแบบสอบถามในการศึกษาวิจัยนี้เน้นเป็นการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีการคงสภาพไว้ในปัจจุบัน อันจะสร้างประโยชน์ที่ดีต่อการศึกษาในการพัฒนาคุณโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าได้ต่อไป

ชุดที่ 3 ในส่วนที่ 1 : แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความเคร่งครัดในศาสนาของกลุ่มผู้เรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าคงสภาพไว้

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความเคร่งครัดในศาสนา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	มุลเหตุจูงใจที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า เพราะต้องการสืบทอดศาสนาอิสลามไว้					
2.	ท่านได้ปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาอิสลามทุกอย่างที่บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด					
3.	ความเคร่งครัดในศาสนามีผลต่อการเข้ามาเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า					
4.	ท่านได้กล่าว "บิสมิลลาฮิเราะมานิรรอฮิม" ทุกครั้งก่อนที่จะลงมือกระทำสิ่งต่างๆ					
5.	ท่านมีความเคร่งครัดต่อการปฏิบัติละหมาด 5 เวลา วันศุกร์ และทุกวันสำคัญทางศาสนา					
6.	ในแต่ละปีท่านให้ความสำคัญ และปฏิบัติต่อการบริจาคซะกาตอย่างเคร่งครัด					
7.	ท่านมีการปฏิบัติตามข้อห้ามเกี่ยวกับการละเว้นการดื่มของมึนเมาอย่างเคร่งครัด					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความเคร่งครัดในศาสนา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
8.	ท่านปฏิบัติตามข้อห้ามเกี่ยวกับหลักเลี้ยง การให้และการรับดอกเบี้ยอย่างเคร่งครัด					
9.	ท่านปฏิบัติตามข้อห้ามเกี่ยวกับหลักเลี้ยง การให้และการรับดอกเบี้ยอย่างเคร่งครัด					
10.	ท่านถือศีลอดในเดือนรอมฎอน และในวัน สำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาอย่างเคร่งครัด					
11.	ท่านคิดว่าไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่นครเมกกะ มีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับท่าน มาก					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 2 : แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะความเคร่งครัดในศาสนาต่อการปฏิบัติตามและละเว้น
การปฏิบัติ

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึก
ของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความเคร่งครัดในการปฏิบัติ			
		เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย
1.	การกล่าว "บิสมิลลาฮิรเราะมานิชรอฮิม" ทุกครั้งก่อนที่จะลงมือกระทำต่อสิ่งต่าง ๆ				
2.	การละหมาด 5 เวลา ละหมาดวันศุกร์ และ ทุกวันสำคัญๆ ทางศาสนา				
3.	การหลีกเลี่ยงการดื่มและรับประทานอาหาร ต้องห้ามตามที่ศาสนาบัญญัติไว้				
4.	การหลีกเลี่ยงเกี่ยวกับการให้และการรับ ดอกเบี้ย				
5.	การถือศีลอดในช่วงเดือนรอมฎอน และวัน สำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา				
6.	การ ไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่นครเมกกะ				
7.	การหลีกเลี่ยงการผิดประเวณี และชู้สาว				
8.	การบริจาคซะกาตตามที่ศาสนาบัญญัติไว้ เป็นประจำทุกปี				

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 3 : แบบสอบถามเกี่ยวกับเป้าหมายของกลุ่มผู้เรียนต่อการเข้าเรียนในโรงเรียนปอเนาะ

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึก
ของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	สิ่งสำคัญที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า เพราะต้องการสืบทอดศาสนาอิสลามไว้					
2.	ท่านมีความต้องการที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า					
3.	การเข้ามาเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า เพราะต้องการสืบทอดวัฒนธรรมอิสลามมากไว้					
4.	การเข้ามาเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าเพราะต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการอิสลาม					
5.	ความเคร่งครัดในศาสนามีผลต่อการเข้ามาเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่า					
6.	การเข้ามาเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าเพราะต้องการนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต					
7.	การเข้ามาเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าเพราะความศรัทธาของท่าน					
8.	การเข้ามาเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีประโยชน์ต่อตัวท่านมาก					
9.	การเข้าเรียนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าทำให้ท่านมีความเคร่งครัดในศาสนามากขึ้น					

ส่วนที่ 4 : แบบสอบถามเกี่ยวกับระบบการศึกษาในเรื่องการเรียนการสอนของโรงเรียนปอเนาะ
ระบบเก่า

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึก
ของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะทางด้านศาสนามีผลดีต่อการสืบทอดวัฒนธรรมอิสลามไปสู่ชนรุ่นหลัง					
2.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าเป็นหน้าที่สำหรับมุสลิมทุกคนที่จะต้องเรียนรู้					
3.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะทางด้านศาสนามีผลต่อการสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่ดีให้ชาวไทยมุสลิม					
4.	หน้าที่ที่สำคัญของการศึกษาที่เน้นทางด้านศาสนาคือการสืบทอดเอกลักษณ์ในศาสนาอิสลาม					
5.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะวิชาด้านศาสนาเป็นสิ่งที่ควรยึดถือปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลาม					
6.	การศึกษาที่เน้นเฉพาะทางด้านศาสนาสามารถสนองความต้องการของชาวไทยมุสลิมได้ดี					
7.	การเรียนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีผลดีในการสืบทอดวัฒนธรรมอิสลามมากกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม					
8.	การศึกษาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ควรอนุรักษ์ไว้					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
9.	การเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าจะได้รับความรู้เกี่ยวกับศาสนาได้มากกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม					
10.	การศึกษาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีประโยชน์ต่อการเติบโตของอนุรักษ์วัฒนธรรมอิสลาม					
11.	การศึกษาในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่ามีผลดีต่อการรักษานอกถิ่นในศาสนาอิสลาม					

ส่วนที่ 5 : แบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการเรียน การสอนในระบบเก่าที่ไม่ยอมปรับให้มีความสอดคล้องกับระบบใหม่

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นหรือความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1.	การเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าส่งผลเสียต่อการพัฒนาการศึกษาโดยรวม					
2.	การเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าขาดประสิทธิภาพ					
3.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่ามีผลเสียต่อการจัดศึกษาหลักสูตรบูรณาการ					
4.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่าเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ภาษาไทย					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
5.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่าทำให้เกิดการสูญเสียทางการศึกษา					
6.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่าทำให้สูญเสียเวลา กล่าวคือ ต้องใช้เวลาในการศึกษาในโรงเรียนปอเนาะนานเกินไป					
7.	วิธีการเรียนการสอนแบบระบบเก่า เป็นวิธีที่ล้าสมัย อันจะส่งผลเสียมากกว่าผลดี					
8.	ถ้าโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าเปลี่ยนมาใช้วิธีการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับระบบใหม่ น่าจะทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม					
9.	วิธีการเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะระบบเก่าทำให้ผู้เรียนคือยประสิทธิภาพทางการศึกษา					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

นางสาวนันทกาญจน์ เบ็ญเด็มอะหลี เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2519 ที่จังหวัดสงขลา สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี เมื่อปี พ.ศ. 2541 และได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2541

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย